

DEBATT

Ansvar och etiska principer krävs för att förbättra sjukvården

Nätverket mot olämplig styrning av hälso- och sjukvården genom

Andreas Nyström, ortoped, Uppsala

Artikeln har skrivits under av 78 läkare, varav många med tung meritering såväl vetenskapligt som ledningsmässigt (se hela listan i faktabutten i slutet av artikeln).

»Profession« har de senaste decennierna blivit något av ett modeord och har i den offentliga debatten kommit att omfatta allt fler yrkesgrupper. Att strikt definiera begreppet har visat sig vara en utmaning, som dock med bravur antagits av Lundaprofessorn och sociologen Thomas Brante [1]. Han har även sökt förklara samspelet mellan professionerna och samhällsapparaten i stort, organisationsformer med mera [2,3].

I någon form återfinns oftast följande punkter när man försökt definiera »profession«:

- Besitter en exklusiv kunskap som vilar på vetenskaplig grund. Innehållet i denna kunskap utvecklas ständigt internt via forskning och förmedlas via universiteten.
- Åtnjuter självbestämmande/autonomi från staten, klienter, lekmän och andra.
- Det finns ett erkännande från hela det civila samhället att den unika kompetensen man besitter är av speciell betydelse för den allmänna nyttan och kräver mycket i form av lång utbildning, stort ansvar, hög kognitiv kapacitet med mera. Detta motiverar ett, relativt sett, stort inflytande och i vissa fall hög lön för att få rätt individer att söka sig till professionen.

Läkarna har det medicinska ansvaret för sina patienter, och därför är det nödvändigt att läkarprofessionen har en viktig roll i hur sjukvården organiseras och bedrivs. Läkaryrkets ställning i sjukvården har dock successivt försvagats och ett flertal rapporter har visat hur läkarna upplever en kraftigt minskande autonomi [4]. En stor del av läkarkåren har chefer med begränsad förståelse för läkaryrkets kärna, vilket ofta resulterar i olämplig styrning och bristande mandat i verksamheten.

Trots att ett stort antal upprop, artikelserier, granskande reportage i tv med mera har belyst olika, allvarliga konsekvenser av avprofessionaliseringen av läkaryrket har Läkarförbundet (SLF) och Läkaresällskapet (SLS) inte lyckats få upp nyckelfrågan om medicinskt ansvar över tid högt på politikernas och tjänstemäns agenda [5-11].

Efter att Dagens Nyheter 2013 publicerat en artikelserie om konsekvenserna av New public management (NPM) startades det så kallade läkaruppropet, som på kort tid samlade nästan tiotusen namnunderskrifter tydande på en enorm frustration över rådande styrning av vården och kringskuren autonomi för läkarkåren.

Återvalde statsministern, Stefan Löfven, debatterade redan 2013 för avskaffandet av NPM [12], men sedan dess har problemen eskalerat exponentiellt. Vi ser ökande sjuktal och minskad upplevelse av inflytande hos läkarkåren, och samtidigt en kraftig ökning av antalet HR-konsulter, administratörer, kommunikatörer, vårdutvecklare, controllers, strateger med flera. Skandalen med Nya Karolinska sjukhuset är ytterligare ett i raden av exempel på effekten av en avprofessionaliserad styrning av sjukvården.

Vi tror att orsaken till att ingenting förändrats är en växelverkan mellan kvarlevande NPM-inspirerade idéer om vårdens mål och styrning samt den enorma organisation som byggts upp för att styra sjukvården (och professionen). I dag finns tusentals tjänstemän på olika nivåer, vars yrkesmässiga framtid är beroende av ett fortsatt managementstyre. Ett stort antal av dem återfinns inom Sveriges Kommuner och landsting (SKL), en branschorganisation av offentliga arbetsgivare som av Riksrevisionen kritiserats för att agera som en myndighet [13]. Det nu högaktuella projektet med kunskapsstyrning är ett tydligt exempel på hur SKL tagit på sig en myndighetsliknande roll.

Vi vill medverka till att sjukvården styrs i enlighet med grundläggande medicinska principer [14]: individualisering, fokus på de enskilda patienternas hälsotillstånd och hur det utvecklas över tid, riksdagens etikplattform, läkarnas medicinska ansvar samt behovet av en professionalisering av utformningen av den praktiska sjukvården.

Riksdagen är den enda instans med verklig makt att kunna ändra på den olämpliga styrningen av sjukvården. Det är nödvändigt att både SLF och SLS gör professionaliseringen av sjukvården till sin huvudfråga.

○ NÄTVERKET MOT OLÄMPLIG STYRNING AV HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN

Andreas Nyström, ortoped, Uppsala
Anders Björklund, docent, läkare, Lund
Annette Bruchfeld, docent, överläkare, njurmedicin, Karolinska universitetssjukhuset
Annika Landström, allmänmedicin, Lidköping
Bengt Hallerbäck, docent, överläkare, Angered Närsjukhus, Göteborg
Bengt Hanson, medicinsk rådgivare, Region Värmland
Bengt Hjelmqvist, distriktsläkare
Bengt Järhult, distriktsläkare, Ryd
Bertil Hagström, allmänläkare, med dr, Horred
Bo H Jonsson, med dr, överläkare, Norra Stockholms psykiatri
Carina Blomström-Lundqvist, professor, kardiologkliniken, Akademiska sjukhuset
Cecilia Ervander, specialist, allmänmedicin, Lund-Ystad
Christer Andersson, professor emeritus, allmänmedicin, Umeå universitet; distriktsläkare
Arvidsjaur
Christer Petersson, med dr, allmänläkare, Växjö
Christian Schmitt, distriktsläkare, med dr, MHA, Sätilla VC
Claes Brodin, överläkare, kirurgi, Nyköping
Dan Lundblad, docent, f d överläkare, kardiologi, Luleå
Dinu Dusceac, kardiolog, Trollhättan
Ejda Hassler, med dr, specialist, yrkes- och allmänmedicin
Emma Malmström, specialist, öron-, näs- och halsssjukdomar
Eric Bertholds, hemsjukvårdsläkare, Tibro
Erik Mattsson, överläkare, VO ÖNH, Kristianstad
Ernst Michaeli, senior kardiolog, Gävle
Gudmar Lundqvist, med dr, klinisk kemi, f d sjukhusdirektör, Uppsala
Gunnar Akner, med dr, överläkare, internmedicin och geriatrik, Stockholm
Göran Kurlberg, docent, överläkare, kirurgi, Sahlgrenska universitetssjukhuset, Göteborg
Hans Wingstrand, leg läkare, professor, Lund
Helena Strevens, med dr, överläkare, obstetrik/gynekologi, Lund
Herman Holm, överläkare, psykiatri, Malmö
Isis Amer-Wählin, med dr, LIME, Karolinska institutet
Jan Fridén, f d överläkare, klinisk kemi, Sahlgrenska universitetssjukhuset, Göteborg
Jan-Olof Svärd, kirurg, överläkare, Värnamo sjukhus
Jerzy Leppert, leg läkare, professor, Centrum för klinisk forskning, Uppsala universitet,
Västmanlands sjukhus, Västerås
Jesper Persson, med dr, internmedicin, allmänmedicin, gastroenterologi, Malmö
Johan Hemlin, obstetrik och gynekologi, Västerås
Johan Löfqvist, pensionerad kirurg, Bromma
Johan Styruud, docent, kirurkliniken, Danderyds sjukhus
Johannes Järhult, professor emeritus, kirurgi, Jönköping
Jonas Sjögreen, allmänläkare, Västerås
Julius Soreff, docent, pensionerad överläkare, ortopedi, Karolinska institutet
Jörgen Rutegård, docent, kirurgi, Örnsköldsvik
Kjell Johansson, distriktsläkare, Torsås hälsocentral
Kristian Thörn, överläkare, DESA, anestes- och intensivvårdskliniken, Region Örebro län
Kristina Sundquist, professor, läkare, Centrum för primärvårdsforskning, institutionen för kliniska
vetenskaper, Malmö
Lars Jacobsson, professor emeritus, överläkare, psykiatriska kliniken, Norrlands
universitetssjukhus
Lars Korsnes, ortoped, Östersunds sjukhus
Leif Ryd, professor, f d överläkare, ortopedi, Malmö
Lena Nylander, överläkare, med dr, vuxenpsykiatri, Lund
Magnus Högström, överläkare, med dr, Sports Medicine Umeå AB
Magnus Isacson, allmänläkare, Stockholm
Magnus Lichtenstein, specialist pediatrik
Magnus Lind, f d överläkare, tumörsektionen, ÖNH, Karolinska universitetssjukhuset
Mats Eliasson, överläkare, professor, Sunderby sjukhus, Luleå
Marcus Persson, psykiatri, Helsingborg
Marcus Schmitt-Egenolf, professor i dermatologi, Umeå universitet
Margareta Hellgren, specialist allmänmedicin, Skövde
Martin Serrander, läkare klinisk fysiologi och internmedicin, Nyköping
Maria Thorén Örnberg, överläkare, kirurgi/ortopedi, Lycksele
Minette Söderström, kirurg och ortoped
Monica Lilja, med dr, överläkare, Lund
Mårten Rosenqvist, professor, Karolinska institutet
Niklas Ekerstad, med dr, specialist, internmedicin och kardiologi, Trollhättan
Ola Hallén, verksamhetschef, överläkare, Karlstad
Patrick Dahlemer Sterner, leg läkare, Stockholm
Per Björgell, specialist i akutsjukvård, med dr
Peter Lindell, överläkare, kardiologkliniken, USÖ
Pia Malmquist, specialist akutsjukvård och kirurgi, ALB/Karolinska universitetssjukhuset
Robert Svartholm, specialist, allmänmedicin, Boden
Rurik Löfmark, f d överläkare, docent i medicinsk etik, Gävle
Sofia Walde, specialistläkare, obstetrik/gynekologi, Blekinge
Stella Cizinsky, överläkare, verksamhetschef, Universitetssjukhuset Örebro
Sven Román, barn- och ungdomspsykiater, Stockholm
Sven Engström, specialist, allmänmedicin, med dr, Örnsköldsvik
Thomas Kellerth, överläkare, hjärt-lungfysiologiska kliniken, Universitetssjukhuset Örebro
Tore Södermark, privatpraktiker, invärtesmedicin
Ulla Westin, docent, överläkare, universitetslektor, öron-, näs- och halskliniken, Skånes
universitetssjukhus
Vitus Krumbholz, överläkare, ANOPIVA, Sahlgrenska universitetssjukhuset, Göteborg
Ylva Vlado Stjernholm, docent, överläkare, obstetrik/gynekologi, Karolinska
universitetssjukhuset
Yvonne Dellmark, reumatolog, Stockholm